

Натура, якая сыходзіць

Непадалёк вёскі Свіслач Асіповіцкага раёна на беразе Бярэзіны знаходзяцца яўрэйскія могілкі. Гэта – помнік некалькіх эпох. Па-першае, тут было гарадзішча жалезнага веку. Ад яго засталіся роў і вал. З аднаго боку роў пераходзіць у яр. На пляцоўцы ёсць слой чорнага грунту, але ж знаходак у ім няма. Помнік знаходзіцца на вельмі высокім і стромкім беразе ракі, які вось ужо не меней за паўтара стагоддзі разбураецца ў часы вясновых разліваў. Магчыма, жытло тут і было, але ж на той частцы пляцоўцы, якую праглынула рака.

Таксама можна меркаваць, што гэта было гарадзішча-сховішча пад час набегу варожых плямёнаў.

Рэшткі абарончых збудаванняў, якія захаваліся да сённяшняга дня, маюць сціплыя памеры, што дазваляе аднесці гарадзішча да ранняга этапу жалезнага веку, калі асноўнай ваеннай зброяй былі сякера, дзіда ды паліца. Магчыма, дзесьці паблізу было і неўмацаванае паселішча, жыхары якога хаваліся на гарадзішчы ў часы ваеннай небяспекі.

Між іншым, на бліжэйшых помніках, на якіх праводзіліся археалагічныя раскопкі, на гарадзішчах Свіслач і Навасёлкі-Паліцкае, акрамя шматлікіх прадметаў эпохі Кіеўскай Русі знойдзена таксама шмат больш старажытных рэчаў. Сярод іх была і ляпная кераміка, як гладка-сценная, так і арнаментаваная. Даследчыкі яшчэ да вайны звярнулі ўвагу на арнамент, зроблены націскамі круглай палачкі, як на найбольш старажытных.

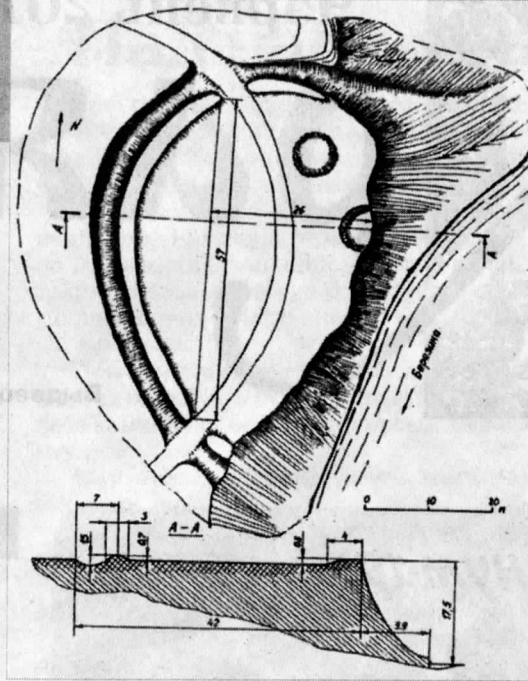
За могілкамі мясцовасць рэзка паніжаецца. Гэтая далі-

на мае назвы Каралёў Мост і Божая Мука. У даліне цячэ некалькі ручаёў, прытокаў Бярэзіны. Дзеці з мясцовай школы пад кіраўніцтвам былой настаўніцы гісторыі Ірыны Іванаўны Цімошчанка абследавалі берагі ручаёў і знаходзілі там як кавалкі жалезнай руды (ад колеру руды адзін з ручаёў, напэўна, і мае назву «Крывавы ручай»), так і шлакі ад вырабу жалеза.

У часы Кіеўскай Русі на закінутым ужо шмат часу гарадзішчы з'явіліся славянскія курганы. Аўтар гэтых радкоў зафіксаваў два курганы, адзін з іх ужо навісаў над ракой і трымаўся толькі за кошт карэнняў вялікай ліпы, якая расла побач. Пахаванне ў гэтым кургане адбывалася ніжэй за ўзровень глебы, таму можна лічыць, што яно было адносна познім – XII ці XIII стагоддзе.

На жаль, гэты курган разам з ліпай сёлета ссыпаўся ў раку. Такім чынам, цяпер тут засталася толькі адно старажытнае славянскае пахаванне.

Праз тры стагоддзі пасля з'яўлення курганоў, калі мястэчка Свіслач пе-

Схему могілак аўтар склаў у 2000 г.

райшло ў прыватную ўласнасць, тут з'явіліся яўрэі. Спачатку гэта былі асобныя арандатары, а з мяжы XVII і XVIII стагоддзяў ужо вядомы і Свіслацкі кагал з яго атрыбутамі: малельнымі дамамі і могілкамі. Пад могілкі і была адведзеная зямля былога гарадзішча. Сярод пад'ёмнага матэрыялу пад краем пляцоўкі, а таксама ў гнёздах ластвак, аўтар гэтых радкоў знайшоў фрагменты кругавой керамікі. Даследчыкі з Інстытута гісторыі НАН Беларусі ад-

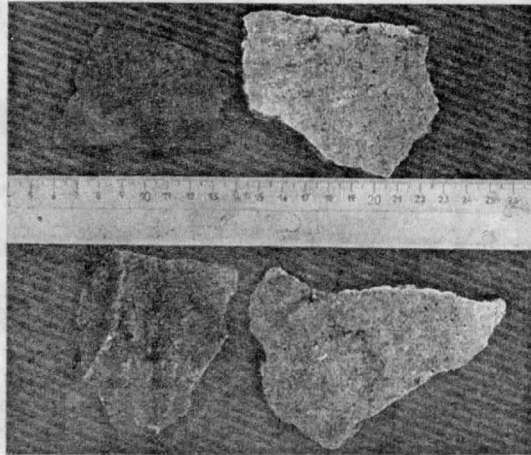
неслі гэтыя рэчы да XVII стагоддзя. Цяпер яны знаходзяцца ў музеі Свіслацкай школы.

Як сведчаць даты на помніках, пахаванні на яўрэйскіх могілках адбываліся да Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Цяпер яўрэй у вёсцы Свіслач ужо даўно няма. Пасля вайны мясцовае насельніцтва ладзіла на могілках раз-пораз «культурныя адпачынкi» з іх вядомымі атрыбутамі. Потым, у апошнія дваццаць гадоў, з'явіліся «чорныя археолагi» далакопы, якія разбуралі пахаванні, напэўна, шукалі золата. Нядаўна, як гавораць мясцовыя жыхары, на могілкі прыехалі нейкія валанцёры, якія прыбраві смечце і пранумаравалі сіняй фарбай камяні пахаванняў.

Але ж усё роўна існаваць гэтыя могілкі будуць нядоўга. Па выніках шматгадовых назіранняў аўтар падлічыў, што рака цяпер «з'ядае» паласу да 20 сантыметраў у год, нават і пры адносна малых веснавых пад'ёмах вады. Магчыма, нашыя ўнукі ўжо не ўбачаць тут ніякіх помнікаў.

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

Знаходкі керамікі на замчышчы